

UD[94:316.728]:070]:(477.53-21)“1941/1943”

ПОВСЯКДЕННЯ В ОКУПОВАНОМУ КРЕМЕНЧУЦІ (1941–1943 рр.)

Ганна КАПУСТЯН

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
кафедра теорії, історії держави та права,
вул. Першотравнева 20, 39614, Кременчук, Україна

У статті на основі свідчень сучасників подій зображено воєнне повсякдення міста Кременчука у 1941–1943 рр. Основним джерелом для написання розвідки стали матеріали газети “Дніпрова хвиля”, що виходила у місті у роки нацистської окупації. Численні дописи мешканців на сторінках видання подають яскраву й водночас драматичну картину побуту містян, змальовують прояви українського культурно-освітнього життя Кременчука воєнної доби. Газета стала осередком націоналістичного підпілля, яким у місті керував головний редактор видання Михайло Щепанський. Зазначено, що саме на сторінках видання містяни вперше віднайшли об’єктивну інформацію про злочини, вчинені сталінським режимом у передвоєнні роки і перші дні війни. У цей період видання активно пропагувало просвітницькі матеріали, які сприяли формування національної свідомості, підтримували віру населення у відродження української державності. Кореспонденції читачів надають часопису особливого колориту, підкреслюють затребуваність національно-просвітницької тематики і являють собою різнопланове джерело мікроісторичного спрямування.

Ключові слова: Кременчук, “Дніпрова хвиля”, Михайло Щепанський, повсякдення, мікроісторія, національно-культурне життя.

Боротьба за відродження Української національної держави, яка постала внаслідок розпаду Російської імперії у кінцевому результаті не досягла головної мети. Значна територія України на десятиліття потрапила в залежність від новітньої радянської комуністичної держави, перебування у якій українській нації довелося дорого заплатити. Протягом повоєнних десятиліть були замордовані мільйони українців через воєнну агресію радянської Росії в Україну, запровадження нею політики “воєнного комунізму”, нищення української інтелігенції – “мозку нації”¹, нищення української церкви – “душі нації”², руйнування господаря – основи економічної стабільності, впровадження примусової колективізації, організації Голодомору – геноциду 1932–1933 рр., політичних репресій, апогей яких припадає на 1937–1938 рр.

В період німецько-радянської війни 1941–1945 рр. Україна була окупована нацистською Німеччиною. Об’єктивно підлягали змінам стандарти життя. Цікавим виявляється дослідження особливостей повсякденного життя мешканців придніпровського міста Кременчука, продиктованих зміною політичного режиму радянського на нацистський протягом 1941–1943 рр.

¹ Rafael Lemkin, *Soviet Genocide in Ukraine*, Article in 28 Language, editor Roman Serbyn (Kyiv: Maisternia Knyhy, 2009), 32.

² Ibid., 32.

Воєнне лихоліття кардинально скорегувало життя мешканців Кременчука у 1941–1943 рр. Історики і краєзнавці-аматори³ приділяли увагу дослідженню питань, що зачіпали Кременчук, Кременчуччину в період Другої світової війни.

У довоєнні роки радянська влада наклала табу на будь-які прояви національно-освітнього життя у місті. Початковий період німецького окупаційного режиму був позначений певною лібералізацією суспільно-політичного життя у Кременчуці. Подібну трансформацію яскраво засвідчували шпальти міської газети “Дніпрові хвиля”, головним редактором якої був провідник націоналістичного підпілля Кременчука Михайло Щепанський, котрий і визначав редакційну політику. Міська управа започаткувала видання Кременчуцького округового часопису “Дніпрові хвиля” 28 жовтня 1941 р. Вона ж і призначила Михайла Щепанського її головним редактором.

Спраглі за українським словом, духовними національними надбаннями суспільство потребувало повернення до власних витоків. На сторінках часопису публікувались матеріали з історії України, зокрема, на заборонені радянським режимом теми: політичні репресії, Голодомор 1932–1933 рр., національно-визвольні змагання. Одночасно Михайло Щепанський очолив мережу націоналістичного підпілля, зорганізованого за участі полковника Василя Кука.

Полковник Василь Кук при особистій зустрічі з авторкою (Івано-Франківськ, 1994 р.) переповів власні враження від Кременчука, куди він прибув як очільник Східної похідної групи для організації націоналістичного підпілля. Йому запам’ятався дещо кумедний випадок із директором Кременчуцької харчосмакової фабрики. Підпільники звернулись до керівника фабрики з проханням “підкинути” підпільникам хоча б пару мішків харчів. На що той відповів: “Пару мішків не зможу, а вантажівку – так!” І Кременчуцьке націоналістичне підпілля у такий спосіб було забезпечене харчами.

Доволі оригінальною формою висвітлення повсякденного життя міста були дописи самих містян, які ставали авторами, оповідачами, переповідачами поточної ситуації, хроністами власної історії. Аналіз історичного буття через

---

³ *Нариси історії Кременчука* (Кременчук: Берізка, 1995), 187; Олександр Шаблій, “Кременчуцьке підпілля в роки Великої вітчизняної війни,” *Кременчуку 435 років: матеріали науково-практичної конференції* (Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2007), 62–67; *Полтавщина у Великій вітчизняній війні Радянського Союзу (1941–1945): збірник документів і матеріалів* (Київ: Наукова думка, 1977), 272; Сергій Фарина, “Національно-культурне життя на Кременчуччині в роки гітлерівської окупації (1941–1945 рр.),” *Матеріали науково-теоретичної конференції до 50-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників* (Кременчук: Меморіал, 1994), 234–239; Микола Твердохліб, *Кременчуччина в роки німецько-радянської війни 1941–1945 рр.* (Кременчук: Піраміда, 2000), 387; Лев Євселевський та Павло Пустовіт, *Чуєш, Дніпре!* (Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 1968), 67; Віктор Ревегук, “Полтавщина в роки Другої світової війни (1939–1945),” *Полтавщина. Історичний нарис* (Полтава: Дивосвіт, 2005), 266–295; Лев Євселевський, *Кременчук у роки Великої Вітчизняної війни: До 50-річчя визволення Кременчука від німецько-фашистських загарбників* (Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 1993), 45.

свідомість окремого індивіда стає інструментом мікроісторичного пізнання, суб'єктивного відображення реальності. Мікроісторичний підхід дає змогу розкрити характерні риси суспільної свідомості шляхом поєднання багатьох конкретних випадків індивідуальної свідомості.

Фундатори антропологічного дослідження історичного процесу французи Марк Блок і Люсьєн Лефевр закликали істориків пізнати епоху відчуттями її героїв, які жили, творили, насолоджувалися, страждали. Саме це вони мали на увазі, відстоюючи нову історичну науку – “науку про людину”. Люсьєн Февр наголошував: “Історія – наука про людину, не будемо забувати про це. Наука про безперестанні зміни людських суспільств, про їх постійні і невідворотні пристосування до нових умов існування – матеріальних, політичних, моральних, релігійних, інтелектуальних”⁴. Відомо, що історію окрім фактів, дат, територій, держав тощо “населяють” ще герої з характерами, способом мислення, почуттями, на які нашаровуються перепетії історичних епох.

Війна, увірвавшись у міста, села, домівки людей вихором шекспірівських пристрастей залишала позначки на людських долях. Пізнати, відчуті переповнену стражданнями, виром людських почуттів воєнну мікроісторію певною мірою доповнює локальна інформація місцевої преси.

Газета “Дніпрова хвиля” є оригінальним інформативним джерелом історичного повсякдення воєнного Кременчука. Видання виходило накладом від 10 000 до 19 000 примірників упродовж майже двох років, починаючи з жовтня 1941 р. Відповідальними редакторами були спочатку Михайло Щепанський, а з квітня 1942 р. – В. Тарасів. Газета з'являлась друком спочатку тричі, а згодом двічі на тиждень, на чотирьох, пізніше на двох шпальтах, форматом 30x40 см, за тогочасною ціною – 50 коп.

Перші шпальти газети мали ідеологічне забарвлення і присвячувались пропаганді “нового порядку”, який нацистський режим запровадив на окупованій території. У матеріалах газети йшлося про фронтові перемоги німецької армії, друкувалися вісті з “головної квартири фюрера”, статті німецьких офіцерів про визвольну місію, яку вони несли українському народові.

Приголомшливим для пересічного громадянина стали газетні публікації тематика яких розвінчувала політику радянської держави – розкуркулення, примусова колективізація, Голодомор 1932–1933 рр. Зокрема, читач П. М'якушка у нарисі “Село над Дніпром” так згадував лихоліття Голодомору: “1932 рік, осінь. Суцільна колективізація в повному розпалі. Дні і ночі рипіли вози, до зернини вивозили з села хліб, рікою жалю пливли над селом скарги-голосіння, зойки, лунали прокляття. Силою примушували йти до колгоспу. Надійшов 1933 рік... цілі села вимирали з голоду... 1934 рік. Де колись жило і буяло життя, – одні руїни, в яких сичі звили собі гнізда”⁵.

⁴ Люсьєн Февр, *Бої за історію*, пер. с. франц. (Москва: Наука, 1991), 36.

⁵ *Дніпрова хвиля*, 1 січня 1942.

“Дніпрова хвиля” передруковувала аналітичні статті з інших видань, зокрема, “Уярмлена мова” Т. Шевчука і В. Нечая із часопису “Нова Україна”⁶. Матеріал П. Смотрицького “Про бій під Крутами” був присвячений 24-тим роковинам героїчних подій Української революції. Полеглим учасникам бою присвятив вірш Іван Дніпровий⁷.

Можливо, найяскравішою сторінкою духовного життя кременчукців, окрім виходу часопису, була діяльність міського театру імені Івана Тобілевича. На театральній сцені ставили класичні українські п’єси: “Сватання на Гончарівці”, “За двома зайцями”, “Безталанна”, “Суєта” тощо. На Різдво організовувалися вечорниці, в яких брала участь хорова капела імені М. Лисенка⁸.

Газета ставала останньою надією для кременчукців у пошуках зниклих безвісті рідних і близьких. На сторінках видання публікувались оголошення про пошук рідних, зв’язок з якими було втрачено у вирі війни. На шкальтах газети у рубриці “Розшукую своїх рідних” публікувались звернення такого плану: “Розшукую своїх синів: Семка Павла Васильовича, народження 1920 р., який останній час перебував у м. Смоленську, та Семка Андрія Васильовича, народження 1924 р., який 21 червня 1941 року вибув із Кременчука в напрямку до м. Архангельська. Хто знає їх місце перебування, прошу сповістити на адресу: м. Кременчук, вул. Чкалова, 59, кв. 2. Катерина Іванівна”⁹.

Газета доносила до мешканців міста інформацію про демографічну картину і соціальний склад населення. Так, у газеті повідомлялось, що на 6 червня 1942 р. у Кременчуці мешкало 31 818 особи, зокрема, українців – 29 337, росіян – 1 818, німців – 100, інших – 563¹⁰.

Окремі повідомлення стосувались побутових проблем містян. Зокрема, редакція попереджала мешканців міста про очуківану повінь: “За передбаченнями дослідників, найвищий рівень води буде 29 квітня і буде дорівнювати 5,8 м”. Співробітники редакції публікували матеріали, в яких наводилась інформація про ціни на продовольство: пшеничне борошно – 12 руб, гречка – 10, сіль – 10, свинина – 35, яловичина – 25, молоко – 1 л / 12 руб., картопля – 4, яйця – 1 дес. – 25 (ціни за 1 кг)¹¹.

У газетні регулярно публікувались матеріали пропагандистського спрямування, зокрема, населення інформувалось про “визвольну місію” німецької армії від “радянського ярма”.

На сторінках газети подавалась зведена інформація про релігійне життя на Полтавщині: “Кількість українських автокефальних церков на Полтавщині зросла останнім часом до 61. Всі вони відремонтовані і священники проводять у них

⁶ *Дніпрова хвиля*, 1 лютого 1942.

⁷ *Дніпрова хвиля*, 10 червня 1942.

⁸ Там само.

⁹ *Дніпрова хвиля*, 1 лютого 1942.

¹⁰ *Дніпрова хвиля*, 5 квітня 1942.

¹¹ *Дніпрова хвиля*, 7 квітня 1942.

службу українською мовою. До Полтавської Єпархіальної Ради Українських Православних церков часто поступають заяви, щоб надіслали священника. Все це свідчить про великий потяг народу до релігії¹². У переддень значущих релігійних свят, як то Різдво і Великдень, газетні сторінки рясніли редакційними статтями духовного змісту: “Христос воскрес – воістину воскрес!”, “Спогади про Великдень”¹³; “Різдвяні святкування”¹⁴.

Просвітницька тематика “Дніпрові хвилі” висвітлювала стан початкової освіти на Кременчуччині, діяльність фельдшерсько-акушерської школи, функціонування початкової сільськогосподарської школи. Повідомлялось про відкриття міської бібліотеки і читальні, книгозбірні яких “містили найкращі твори українських, російських і західно-європейських письменників”¹⁵. З’являлись на сторінках газети критичні огляди постановок місцевого театру.

Огляд шкільного життя у регіоні знаходив зацікавлене відображення на сторінках газети. У редакційній статті повідомлялось про конференцію учителів початкових класів на початку навчального року. Публікуючи звіт про роботу педагогічної конференції, автор статті розповідав, що зібрання педагогів відкрила хорова капела імені Миколи Лисенка, яка виконала українські народні пісні, зокрема, “Заграй, Кобзарю”. Завідувач міським відділом освіти п. Швидь окреслив напрями розвитку українського шкільництва і завдання, які стояли перед шкільними колективами. Представник окупаційної адміністрації Зондер Фірер виголосив промову “Німецьке шкільництво та система виховання німецької молоді”, в якій пропагував принципи і зміст навчального-виховного процесу у Третьому Райху¹⁶.

На сторінках “Дніпрові хвилі” знайшла відображення трагедія радянських військ, що входили до складу Південно-Західного фронту. Оточення і знищення тисяч бійців, серед яких значної кількості українців, не могли не викликати жалю і співчуття у місцевого населення. Полонені радянські вояки, які були розміщені у концтаборі в Кременчуці, відчували гостру потребу в речах першої необхідності: продовольстві, взутті, теплому одязі. За цих оставин газета опублікувала “Відозву до населення м. Кременчука”, в якій закликала мешканців міста допомогти полоненим одягом, білизною, взуттям¹⁷. На потреби шпиталю хворих полонених українців 25 грудня 1941 р. було передано 6 324 руб., які зібрано на концерті, організованого німецьким військовим командуванням для українського населення¹⁸. Не залишалось осторонь драматичного становища полонених і націоналістичне підпілля, що діяло у місті. Підпільники оформлювали полоненим

¹² *Днірова хвиля*, 26 квітня 1942.

¹³ *Днірова хвиля*, 7 квітня 1942.

¹⁴ *Днірова хвиля*, 6 січня 1942.

¹⁵ *Днірова хвиля*, 8 липня 1942.

¹⁶ *Днірова хвиля*, 5 грудня 1941.

¹⁷ Там само.

¹⁸ *Днірова хвиля*, 6 січня 1942.

фальшиві документи, і, у такий спосіб, рятували сотні вояків від небезпек табірної життя.

Проблема вивезення української молоді на роботу до Німеччини також знайшла відображення на шпальтах “Дніпрові хвилі”. Газета публікувала заклики німецького керівництва для проведення трудових наборів. Агітаційні матеріали рясніли закликами: “Їдьте до прекрасної Німеччини. Тисячі українських чоловіків і жінок віддають свої сили на роботах в сільському господарстві і на фабриках Німеччини. А ти? Забезпечуй і ти майбутнє України працею в Німеччині. Зголошуйся одразу на біржу праці – Херсонська, 49”¹⁹. Листи українських “остарбайтерів” з Німеччини додому, що їх друкувала газета, важко назвати об’єктивними, оскільки їх основним призначенням була агітація з метою мобілізації робочої сили на роботи до Райху.

Газета була органом Кременчуцької міської управи, тому регулярно публікувала відозви до населення, зокрема, такі, що стосувалися благоустрою міста. Так, газета оприлюднила постанови міської управи щодо прибирання вулиць у зимовий період: “Всім домовласникам, орендарям кременчуцьких будинків, підприємствам, установам, керівникам будинків і іншим – змитати сніг та посипати піском або попелом тротуари до 8 ранку”²⁰. Щодо змісту інших наказів міської управи і німецького командування, варто зазначити їх головний лейтмотив – заборона і жорстке покарання за будь-яке порушення розпоряджень окупаційної влади. Аналіз тексту опублікованих у пресі розпоряджень свідчить, що усі сфери людської діяльності перебували під тотальним контролем окупантів. Зокрема, власникам корів наказувалось “здавати все молоко на молочні пункти. Мінімум здачі 720 л з однієї корови. Хто злісно не буде виконувати цього розпорядження: в перший раз – попередження, в другий раз за невиконання молокоздачі – відбиратимуть корову”²¹.

Навесні 1942 р. ціоналістичне підпілля у місті зазнало втрат, відбулися арешти членів ОУН-Б. Хвиля арештів зачепила працівників красзнавчого музею, редакції “Дніпрові хвилі”, учителів шкіл, окремих співробітників міської управи. У зведенні № 183 від 20 березня 1942 р. заступник начальника поліції безпеки повідомляв: “8 березня 1942 року була арештована група прихильників Бандери в Кременчуці”²². Головний редактор “Дніпрові хвилі” Михайло Щепанський був заарештований і розстріляний. Разом із ним були арештовані його найближчі помічники, кореспонденти газети – О. Єфименко, О. Стодоля, П. Воронов, О. Тихий, В. Мостенко, Т. Сапенко, Ф. Бабій, П. Кохнівський та інші²³.

Після погрому редакції новим шеф-редактором часопису став В. Тарасів. З цього часу матеріали видання вже не торкалися просвітницької тематики, а

¹⁹ *Дніпрова хвиля*, 27 січня 1942.

²⁰ *Дніпрова хвиля*, 1 лютого 1942.

²¹ *Дніпрова хвиля*, 8 липня 1942.

²² Твердохліб, *Кременчуччина в роки німецько-радянської війни*, 287.

²³ Ревегук, “Полтавщина в роки Другої світової війни,” 276.

подавали лише фронтові зведення, розпорядження міської управи і публікували уривки “Майн кампф” А. Гітлера²⁴.

Беззаперечно, у період німецької окупації “Дніпрова хвиля” виконувала інформаційну і просвітницьку місію у Кременчуці. Матеріали видання відображають виразну спрямованість редакції на інформування населення щодо розпоряджень і вимог окупаційної влади, допомогу в пристосуванні до нових порядків і задоволенні елементарних культурно-освітніх запитів, як от початкова, сільськогосподарська і фельдшерсько-акушерська освіта, театр, церква. Часопис також зачіпав “важкі теми” радянської дійсності: розкуркулення, політичні репресії, Голодомор 1932–1933 рр., які забороняла оприлюднювати комуністична цензура.

Отже, для пересічного мешканця з встановленням засад нацистського політичного режиму Третього Райху “Новий порядок” виключав опір своєму становленню. У протилежному разі – жорстоке покарання, як це було у випадку з націоналістичним підпіллям на чолі із М. Щепанським²⁵, що було розгромлене у березні 1942 р. Нацистський режим, подібно радянському, приділяв значну увагу пропаганді засад “нового порядку”, ставлячи за мету сформувати у такий спосіб власну соціальну підтримку. Зокрема значна частка інформаційного матеріалу у “Дніпровій хвилі” займала пропаганда ідеалів націонал-соціалізму, возвеличення А. Гітлера й непереможності німецьких військ і їх визвольна місія у боротьбі з “большевицьким” режимом. Мешканці Кременчука на сторінках газети чи не вперше познайомилися з об’єктивною оцінкою злочинів, скоєних радянською владою. Навіть мінімальна національно орієнтована тематика на сторінках газети сприяла формуванню національно-патріотичних почуттів, підтримувала віру населення у відродження української державності.

EVERYDAY LIFE OF THE MILITARY KREMENCHUK 1941–1943

Hanna KAPUSTYAN

The Mykhailo Ostrogradsky Kremenchuk National University,
the Chair of Theory, History of State and Law
20 Pershotravneva str., 39614, Kremenchuk, Ukraine

During the German-Soviet War of 1941–1945, Ukraine was occupied by Nazi Germany. Objectively standards of living were a subject to change. The main idea of the article is to study the peculiarities of inhabitants daily lives of the Kremenchuk city, dictated by the change of the Soviet regime’s political regime to the Nazis one during the 1941–1943 war period.

The struggle for the revival of the Ukrainian national state that arose as a result of the Russian Empire collapse did not reach its main goal. A significant territory of Ukraine for decades felt into the

²⁴ Твердохліб, *Кременчуччина в роки німецько-радянської війни*, 297.

²⁵ *Ідея і чин. Орган Проводу ОУН, 1942–1946 (Літопис Української Повстанської Армії, т. 24)*, ред. Юрій Маївський і Євген Штендера (Торонто: Видавництво “Літопис УПА”, 1995), 224.

dependence on the newest Soviet communist state, whereas the Ukrainian nation had to pay a lot for staying there. During the post-war decades, millions of Ukrainians were brought to death. Therefore, the citizens who remained in the occupied territory had secretly some hope for positive changes in their own daily lives, without the suffering brought to them by the Soviet totalitarian regime. Nationally conscious Ukrainians looked for the defeat of the Soviet empire in order to revive Ukrainian statehood. In particular, Kremenchuk's activity was characterized by a nationalist underground, headed by Mikhail Shchepansky, editor-in-chief of the magazine "Dnipro wave".

The Nazi regime, like the Soviets, paid a lot of attention to propagandize the principles of the "new order", it was the liberation mission of the German army in the struggle against the "Bolshevik" regime, with the aim to form their own social support in this way.

A symbol in the military everyday life of Kremenchuk during the German occupation was the magazine "Dnipro Wave", which carried out an informational and educational mission. The materials of the publication reflected the expression of the editorial staff to inform the population about the orders and requirements of the occupation authorities, assistance in adapting to the new order and supporting of elementary cultural and educational inquiries, such as primary, agricultural and paramedic education, theater, and church. The magazine also touched some "hard themes" of Soviet reality: dispossession, political repressions, the Holodomor of 1932–1933, which in turn, under the Soviet political regime were prohibited by communist censorship.

An extraordinary page of the spiritual life of the city was the activity of the Ivan Tobilevich Town Theater. The classical Ukrainian plays were put on the stage: "Wedding on the Goncharivka", "Following two rabbits", "Without talent", "Fuss", etc. Some evening parties were organized at Christmas, in which the Mykola Lysenko chorus chapel took part.

An original form of everyday life coverage of the city were the reports of the towns inhabitants themselves, which became authors, narrators, reporters of the current situation as well as chroniclers of their own history. An analysis of historical existence through the consciousness of an individual becomes an instrument of microhistorical knowledge, a subjective reflection of reality.

The tragedy of the Soviet troops was reflected on the pages of "Dniproviy Wave" which was a part of the South-Western Front. The surroundings and the demolition of thousands of fighters, including a significant number of Ukrainians, have caused condolences to the local population. The prisoners of Soviet soldiers, who were stationed in a concentration camp in Kremenchuk, were in absolute need of things essential: food, footwear, and warm clothes. For these reasons, the newspaper published an "Appeal to the population of the city of Kremenchuk", in which it urged the city's residents to help the captives with clothes, underwear's and footwears as well.

Consequently, for an ordinary citizen, the military everyday life established the Nazi political regime of the Third Reich and under certain conditions a liberal one. The "New Order" excluded the opposition to its formation. Otherwise, there was a cruel punishment. It was once the case of the nationalist underground led by Schepansky, which was defeated in March 1942.

The study of the military everyday life of Kremenchuk, dictated by the change with the Soviet political regime over the Nazis one during 1941–1943 showed that the inhabitants for the first time became acquainted with the open objective evaluation of crimes committed by the Soviet authorities. People looked for return to the spiritual life: church, theater, open press. Indeed, even the minimal nationally oriented subjects on the pages of the newspaper contributed to the formation of national-patriotic feelings, supported the faith of the population in the revival of Ukrainian statehood.

Key world: Kremenchuk, "Dniprova Wave", Mykhailo Schepanskyi, narrative, micro-history, national-cultural life.

REFERENCES

- Dniprova khvyliya*. 5 hrudnia 1941. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliya. 1 sichnia 1942. (in Ukrainian).

- Dniprova khvyliia*. 6 sichnia 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 27 sichnia 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 1 liutoho 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 5 kvitnia 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 7 kvitnia 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 26 kvitnia 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 10 chervnia 1942. (in Ukrainian).
Dniprova khvyliia. 8 lypnia 1942. (in Ukrainian).
Faryna, Serhii. “Natsionalno-kulturne zhyttia na Kremenchuchchyni v roky hitlerivskoi okupatsii (1941–1945 rr.)” *Materialy naukovo-teoretychnoi konferentsii do 50-richchia vyzvolennia Ukrainy vid nimetsko-fashystskykh zaharbnykiv*. Kremenchuk: Memorial, 1994. 234–239. (in Ukrainian).
Fevr, Lyusylen. *Boi za istoriyu*. Per. s frants. Moskva: Nauka. 1991. (in Russian).
Ideia i chyn. Orhan Provodu OUN, 1942–1946 (Litopys Ukrainskoi Povstanskoj Armii, t. 24). Red. Yurii Maivskiy i Yevhen Shtendera. Toronto: Vydavnytstvo “Litopys UPA”, 1995. (in Ukrainian).
Lemkin, Rafael. *Soviet Genocide in Ukraine*, Article in 28 Language. Editor Roman Serbyn. Kyiv: Maisternia Knyhy, 2009. (in English and other languages).
Narysy istorii Kremenchuka. Kremenchuk: Berizka, 1995. (in Ukrainian).
Poltavshchyna u Velykii vitchyzniani viini Radianskoho Soiuzu (1941–1945): zbirnyk dokumentiv i materialiv. Kyiv: Naukova dumka, 1977. (in Ukrainian).
Revehuk, Viktor. “Poltavshchyna v roky Druhoi svitovoi viiny (1939–1945).” *Poltavshchyna. Istorychnyi narys*. Poltava: Dyvosvit, 2005. 266–295. (in Ukrainian).
Shablii, Oleksandr. “Kremenchutske pidpillia v roky Velykoi vitchyznianoj viiny.” *Kremenchuku 435 rokiv: materialy naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kremenchuk: PP Shcherbatykh O. V., 2007. 62–67. (in Ukrainian).
Tverdokhlib, Mykola. *Kremenchuchchyna v roky nimetsko-radianskoj viiny 1941–1945 rr*. Kremenchuk: Piramida, 2000. (in Ukrainian).
Yevselevskiy, Lev ta Pavlo Pustovit. *Chuiesh, Dnipre!* Kremenchuk: Kremenchutska miska drukarnia, 1968. (in Ukrainian).
Yevselevskiy, Lev. *Kremenchuk u roky Velykoi Vitchyznianoj viiny: Do 50-richchia vyzvolennia Kremenchuka vid nimetsko-fashystskykh zaharbnykiv*. Kremenchuk: Kremenchutska miska drukarnia, 1993. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редколегії: 15 вересня 2017 р.

Прийнята до друку: 19 грудня 2017 р.